

502.7(082)
P32

Регіональні проблеми
природокористування
та охорона рослинного
і тваринного світу

Існує цілий ряд причин, які обумовлюють низький рівень адаптації студентів-першокурсників до навчання у вищій школі:

- об'єктивні причини, які не залежать від студента: нераціональний розклад аудиторних занять, завантаженість студентів поза аудиторною обов'язковою роботою, нераціонально складений розклад, великий обсяг самостійної роботи та інше;

- причини, пов'язані з слабкими навичками самостійної роботи, з незнанням методики та техніки раціональної праці, невміння переробляти великий об'єм наукової інформації;

- причини пов'язані з особистими якостями студентів: відсутність волевих якостей, слабкість характеру, невміння долати труднощі тощо.

Ми можемо сказати, що провідним екзогенним фактором, який впливає на стан здоров'я та адаптацію організму у студентів є учбове навантаження та пов'язані з ним відхилення в гігієнічно-раціональній організації режиму дня і тижня.

Кожна людина мусить знати про можливості свого організму, вміти підтримувати його здоровим і працездатним, створювати психологічний комфорт, використовувати природні засоби та історичний досвід людства для оздоровлення.

Головним завданням вищої школи є така організація режиму праці й відпочинку студентів, створення таких умов для роботи, які б забезпечили високу працездатність протягом усього часу навчальних занять, дозволили б відтягнути час настання втоми, запобігти перевтомі та зберегти власне здоров'я на належному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антропова М.В. Дифференцированное обучение учащихся, их работоспособность и организация режима учебной деятельности. // Физиология человека. - 1992. - Т.18 - №1. - С.160-167.
2. Апанасенко Г.Л. О безопасности уровня здоровья человека. // Асклепейон. - 1996. - №1-4. - С.14-16.
3. Апанасенко Г.Л. О возможности количественной оценки уровня здоровья человека // Гигиена и санитария. - 1985. - №6. С.55-58.
4. Балюбаш Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти України.-К.:ВВП "Компас", 1997.
5. Бобрицька В.І. Валеологія як стратегія виживання людини в сучасному суспільстві // Валеологія : навч. посібник для студентів вищих закладів освіти: в 2 ч./ В.І. Бобрицька, М.В.Гринькова та ін.; за ред. В.І. Бобрицької - Полтава:Скайтек, 2000 - ч. 2. - С.7-9.

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ НА ПОЧАТКУ ТРЕТЬОГО ТИСЯЧОЛІТТЯ

Бугай Т. В., Євтушенко Є.Х.

Криворізький державний педагогічний університет

Початок ХХІ століття характеризується посиленням низки факторів, що негативно впливають на існування цивілізації. Серед них особливого значення набувають: занепад людської моралі, зростання бідності, підвищення агресивності, поширення СНІДу, деградація природи, техногенні та природні катастрофи. Відомі результати впливу на

природу – це: зменшення біорізноманіття (вчені попереджують, що впродовж найближчих 20-30 років світ може втратити більше ніж один мільйон видів рослин і тварин; швидкість вимирання видів сьогодні в 1000 разів перевищує природну); спустелювання – щорічні збитки від нього в Європі складають близько одного мільярда доларів; загибель водних екосистем – мінералізація, забруднення отруйними речовинами (пестицидами), добривами, мастильними речовинами, неочищеними стічними водами призводять до випадків вимирання рослин і тварин водою; забруднення атмосфери – збільшення площі озонових “дір” та активізація розвитку парникового ефекту на Землі, і, як наслідок, масові захворювання людей і тварин, порушення функціонування, деградація екосистем окремих регіонів суші; знищення лісів (у світі знищується близько одного мільйона гектарів за рік). Ці та інші визначені вченими проблеми співіснування людини і природи, на наше глибоке переконання, мають бути вирішені за умови розширення і зміцнення демократичних основ, самоуправління, залучення широких мас населення для прийняття рішень, екологічної освіти суспільства, формування нової – екологічної філософії. Серед основних завдань загальноосвітньої школи, визначених Реформою школи (2000 рік): різнобічний розвиток індивідуальності дитини; збереження і зміцнення морального і фізичного здоров'я; виховання життєво і соціально – компетентної особистості, здатної здійснювати самостійний вибір і приймати відповідальні рішення у різноманітних життєвих ситуаціях; встановлення у учнів цілісного наукового світогляду, загальнонаукової, загальнокультурної, технологічної, комунікативної і соціальної компетенції на основі засвоєння системи знань про природу, людину, суспільство, культури, виробництва; виховання людини моральної з розвиненим естетичним і етичним ставленням до світу і самої себе. У вирішенні цих завдань першочергову роль повинна відігравати екологічна освіта. На даному етапі розвитку шкільної освіти спостерігається низький рівень культури молоді, що пояснюється рядом причин: багаторічне панування споживацького ставлення до природи, бездуховність, незнання та руйнування народних традицій раціонального природокористування, відсутність чіткої системи законодавчих актів та порушення існуючих, недооцінка екологічних знань у системі освіти, низький рівень впровадження у практику досягнень педагогічної науки, недостатня професійна компетентність педагогічних кадрів у галузі екологічної освіти, слабке матеріальне, технічне та методичне забезпечення навчально-виховного процесу, недостатній зв'язок теоретичних знань з практикою, реальним життям, недооцінка емоційного фактора при формуванні ставлення до природи. Названі недоліки підсилюються недостатньою розробленістю сучасних методів, методологічних основ, змісту та завдань освіти в галузі навколишнього середовища. Мета екологічної освіти впливає із сучасного розуміння її сутності, визначеної колективними зусиллями спеціалістів багатьох країн світу, рекомендацій міжнародних форумів з даної проблеми, специфіки розвитку та проблем нашої держави. Основною метою освіти в галузі навколишнього середовища є формування екологічної культури особистості як форми регуляції взаємодії людини з природою. Мета

екологічної освіти досягається поетапним шляхом вирішення освітніх, виховних та розвивальних завдань:

- виховання розуміння сучасних проблем навколишнього середовища й усвідомлення для всього людства, своєї країни і рідного краю;

- засвоєння ціннісних орієнтацій як кращих досягнень загальнолюдської і національної культур, розуміння багатогранної цінності природи і не лише утилітарної, а й естетичної, науково-пізнавальної, рекреаційної, морально-етичної;

- оволодіння науковими знаннями про взаємозв'язки у системі "людина-суспільство-природа", формування знань і умінь дослідницького характеру, спрямованих на розвиток творчої і ділової активності при розв'язанні екологічних проблем і життєвих ситуацій;

- розвиток потреби в спілкуванні з природою;

- засвоєння народних традицій у взаємовідносинах людини з природою і кращих досягнень світової практики.

Необхідне спрямування педагогів, працівників екологічних організацій на вибір таких видів, форм, методів екологічної роботи, які відповідали б психологічним особливостям кожної вікової групи дітей.

Проблеми екологічного виховання учнів виступають в контексті проблем формування у учнів екологічної культури. Формування в учнів екологічної культури повинно спиратися на загальні теоретичні основи та мати чітко окреслену тактику – методику. Розробка теоретичних засад, на нашу думку, повинна базуватися на основних парадигмах екологічної філософії:

- в процесі вивчення природничо-наукових дисциплін (біологія, географія, фізика, хімія та ін.) необхідно знати структуру неживої природи, її фактори, багаторівневу структуру і функціонування живої природи, її зв'язки з неживою природою; розуміти, що людина - невід'ємна частина Природи і повинна керуватися її законами;

- учні повинні розуміти: ресурси природи обмежені й вичерпні, потрібно провести їх інвентаризацію в усьому світі і перейти до глобальної політики збереження та оптимального використання;

- необхідно переконувати учнів в тому, що вихід з екологічної кризи - в розробці природоохоронних технологій, які будуть використовуватися в планетарному масштабі;

- забезпечення чистоти довкілля - в розробці безвідхідних природоохоронних технологій і в дотриманні принципу "Мислити – глобально, діяти – локально”;

- необхідні спільні зусилля жителів планети Земля для забезпечення свого існування.

Практична реалізація завдань і мети екологічної освіти в сучасній школі будується на засадах: комплексного розкриття проблем охорони природи; взаємозв'язку теоретичних знань з практичною діяльністю у цій сфері; включення екологічних аспектів у структуру предметних курсів, спеціальних узагальнюючих тем та інтегрованих курсів, які розкривають взаємодію суспільства і природи; поєднання аудиторних занять з безпосереднім спілкуванням з природою; використання проблемних методів навчання; поєднання класної, позакласної і

позашкільної природоохоронної роботи. З метою визначення стану сформованості екологічної культури було розроблено анкети та запропоновано відповісти на їх запитання учням сільських шкіл. Результати анкетування показали, що майже всі учні знають, що собою являє Червона книга, близько половини учнів назвали заповідники України, учні розуміють, що природу необхідно охороняти. Але з'ясувалося, що учні погано знають природу рідного краю, не поінформовані про законодавчі акти щодо охорони рослинного і тваринного світу, мало хто з них брав участь в природоохоронних заходах. Ми виявили декілька причин цього явища: 1) в деяких школах відсутні екологічні куточки, або вони не повністю оформлені; 2) на уроках недостатньо використовується краєзнавчий матеріал щодо видового складу рослин і тварин та рідкісних видів; 3) не всі учні включаються в пошук інформації регіонального природоохоронного плану; 4) природоохоронна робота, як правило, має епізодичний характер; 5) вчителям недоступна для користування фактична інформація за відсутністю її в опублікованому вигляді; 6) експлуатація земель, водойм тимчасовими господарями (фермерами, орендарями) – наочний приклад негативного відношення до природи частини з них; 7) недостатньо використовуються масові позакласні заходи в екологічному вихованні, а також можливості факультативів, гуртків екологічного спрямування; 8) не сприяють формуванню екологічної свідомості учнів невідповідність заяв про охорону природи і конкретні дії в конкретних місцях; тобто, наявність протиріччя на місцевому рівні.

Для забезпечення принципу краєзнавства в екологічному вихованні учнів пропонуємо вчителям сільських шкіл:

- робити запити до екологічних комісій сільських та районних Рад щодо фактичних даних з раціонального використання природних ресурсів, асигнування природоохоронних заходів, та використання цих матеріалів в екологічному вихованні учнів;

- укладати угоди про співпрацю школи і вузу з метою визначення видового складу рослин і тварин, їх статусу, створення характеристик екотопів (комплексні експедиції студентів-біологів, географів та учнів шкіл під час польових практик), розвитку наукової роботи учнів, результатом якої будуть сумісні наукові праці, виступи на конференціях та ін.;

- створення екологічних куточків: стенди, планшети, які містять матеріали; з характеристики довкілля – річок, водойм, рельєфу, видового складу рослин і тварин даної місцевості; гербарії, ілюстрації рідкісних видів – видів Червоної книги; Закону про охорону довкілля, рослинного і тваринного світу; анотовані списки екологічної літератури; підбірки публікацій краєзнавчого характеру в періодичній пресі району, області; план масових екологічних заходів з екологічної пропаганди та роботи в зонах екологічної дії; найкращі щоденники фенологічних спостережень та відгуки про наукові роботи учнів на екологічні теми;

- залучення представників місцевої влади до зустрічей із школярами з екологічних проблем рідного краю;

- включення екологічних питань в зміст роботи гуртків і факультативів сільськогосподарського профілю;

- проведення конкретних справ з охорони лісів, парків, очищення берегів водойм, заготівля гілкового та іншого корму, тощо;
- на уроках біології використовувати інформаційні екологічні листки як результат випереджувальних завдань для учнів з метою прогнозування екологічних ситуацій в даному районі, моделювання процесів в популяціях, екосистемах, тощо;
- проведеннях нестандартних уроків ("Лицарі зоології", "По сторінках Червоної книги нашого району", "Екологічна прес – конференція"...).
- розігрування нестандартних ситуацій на уроках природоохоронного змісту.

Ми переконані, що подолання основного протиріччя між знаннями та їх використанням на практиці, в конкретних ситуаціях, діях будуть сприяти формуванню свідомого правильного відношення до природи, екологічної свідомості. Важливого першочергового значення при цьому набуває активна краєзнавча робота в школі в системі дисциплін природничо-наукового циклу, екскурсії та експедиції по рідному краю.

ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ КРИВОРІЗЖЯ НА ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОГО РОЗВИТКУ СТУДЕНТІВ ГЕОГРАФІЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ ПЕДУНІВЕРСИТЕТУ

*Закоблукова Н. В., Антонік В. І.
Криворізький державний педагогічний університет*

РЕЗЮМЕ

Дослідження проводилось з метою вивчення особливостей фізичного розвитку студентів II курсу географічного факультету Криворізького державного педагогічного університету. Виявлено, що в цілому розвиток обстежених на рівні "нижче середнього" та "низького".

THE SUMMARY

The goal of research is the study of the physical development of the second-year students at the Geography Department Kriviy Rig State Pedagogical University. The results of the investigation show the level of the students' physical development is below the average and low.

Найбільш інтегральними показниками здоров'я людини слід вважати показники фізичного розвитку. На стан цих показників може впливати багато чинників, серед яких спадкові, екологічні, соціальні, виховні та інші фактори. Нами проведено дослідження стану фізичного розвитку 37 студентів II курсу географічного факультету Криворізького державного педагогічного університету. Оцінка рівня фізичного розвитку здійснювалась за критеріями Г.Л.Апанасенко, по наступним показникам: силовий індекс, дихальний індекс, тест Робінсона (індекс стану гемодинаміки), індекс Кетле, час відновлення ЧСС. Остаточні висновки проведені на підставі розрахунку "індексу здоров'я". Отримані данні свідчать, що рівень соматичного здоров'я юнаків (16 осіб із числа обстежених) в основному оцінюється як "низький" (50 % обстежених), "нижче середнього" (28,6% обстежених) і лише 21,4% мають "середній" рівень фізичного розвитку. Серед дівчат факультету (21 особа обстежених) з низьким рівнем фізичного